

Hüda Sayın Yücel

Kırıkkale University, hudasayn@gmail.com, Kırıkkale-Turkey

DOI	http://dx.doi.org/10.12739/NWSA.2019.14.2.D0230
ORCID ID	000-0003-0914-0838
CORRESPONDING AUTHOR	Hüda Sayın Yücel

**ROMANTİZMDEN GÜNÜMÜZE SOYUT EHLİLEŞMEMİŞ SÜBLİM MANZARA RESİMLERİ
ÖZ**

Yüce, görkemli, asil, ulu ve olağanüstü anlamlarına gelen "süblim" kavramı ile doğa; engin kırların, işlenmemiş büyük bir çölün, birbiri üzerine yığılmış belirsiz dağ kütlelerinin, kayalıkların, derin uçurumların ya da uçsuz bucaksız bir suyun görünümünde ehlileşmemiş manzara resimlerinde hissedilebilir. Doğa sonsuzluk içerisindeki barındırdığı karşıtlığı ile kayıtsız ve bir o kadar da yoğun, dingin ve erdemli yanımızı bize keşfettirir. Bu çalışmada "süblim", "soyut", "ehlileşmemiş" ve "manzara resmi" kavramları romantizmden günümüze kadar farklı sanatçıların resimlerinde incelenmiştir. Ayrıca çalışmada "doğa" ve "yüce" tartışması ile bağlantılı olarak betimlenen "pitoresk" tablolarından "yüce"yi ayırt etmeye yönelik bir bakış açısı da kullanılmıştır. Bu kapsamda tarihsel süreç içerisinde soyut, ehlileşmemiş, süblim manzara resimlerinin sanatçı ve sanat eseri örnekleri ile ortaya konulması amaçlanmıştır. Araştırma genel tarama modeli ile gerçekleştirilmiştir. Bu sebeple araştırmada manzara resminde yüce/süblim ve ehlileşmemiş kavramlarının farklı dönemlerde sanatçı ve sanat eserlerinde soyut olarak ifade biçimlerini nasıl ele aldıklarına yönelik literatür taraması yapılmıştır. Ortaya çıkan sonuçlar yorumlanarak tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Ehlileşmemiş, Süblim (Yüce), Manzara Resmi, Doğa, Pitoresk

**ABSTRACT UNTAMED SUBLIME LANDSCAPE PAINTINGS FROM ROMANTICISM TO TODAY
ABSTRACT**

Nature, with the "sublime" concept which carries several meanings such as supreme, majestic, noble, great and extraordinary, can be felt in untamed landscape paintings of the vast countryside, an untouched desert, vague mountain ranges piled up upon each other, cliffs, deep abysses or the view of endless waters. Nature helps us discover in ourselves a consciousness which is indifferent as it is intense, serene and virtuous with the contrasts it includes within its infinity. In this study, the concepts "sublime", "abstract", "untamed", and "landscape painting" have been examined in the works of different artists from romanticism to our day. Additionally, the study uses a perspective which aims at distinguishing the supreme from "picturesque" paintings which are described in respect to the "nature" and "supreme" debate. In this context, the purpose was to put forward a viewpoint through the examples of artists and artworks of abstract, untamed, sublime landscape paintings within the historical process. The study was carried out through the general literature review model. For this reason, in this research, a literature review oriented towards how the concepts supreme/sublime and untamed in landscape painting were addressed by artists and artworks at different periods was done. The results were interpreted and discussed.

Keywords: Untamed, Sublime (Supreme), Landscape Painting, Nature, Picturesque

How to Cite:

Sayın Yücel, H., (2019). Romantizmden Günümüze Soyut Ehlileşmemiş Süblim Manzara Resimleri, **Fine Arts (NWSAFA)**, 14(2):108-121, DOI: 10.12739/NWSA.2019.14.2.D0230.

1. GİRİŞ (INTRODUCTION)

"Manzara benim içimde insanlaşır, düşünen, yaşayan bir varlık haline gelir. Ben resimlerimle birleşirim... Onunla yanar, döner, bir kaos içinde kaynaşırım..." Cezanne

"Denetleyemediğimiz güçler karşısında kendimizi inanılmaz boyutlarda küçük hissettiğimiz anlarda, doğa, insani olan heyecanları yansıtır ve dile getirir." Gombrich

Farklı dillerdeki anlamları incelendiğinde, süblim/yüce; mükemmelliği, ihtişamı veya güzelliği hayranlık uyandıran, yüceltilmiş, yükseltilmiş, asil, yüce, huşu uyandıran, görkemli, fantastik, muhteşem, müthiş, göksel, ilahi, yüksek derecede ahlaki ya da manevi saflığa ya da mükemmelliğe yükselme anlamına gelmektedir. Süblim/Yüce ifadesi 18. yüzyılda Avrupa düşüncesine giren estetik bir kavramdır. Aynı grupta olan güzel, süblim ve pitoresk kavramları birlikte sıkça tartışılmıştır. İngiltere'de manzara resimlerinde özellikle süblim kavramı hem estetik hem de manzara resmi ilgili olması bakımından farklıdır. Konuyla ilgili ana çalışma, Edmund Burke'ün Felsefi Sorgulaması'nda Süblim/Yüce olanın güzelden daha yoğun duygular uyandırabilen, huşu uyandıran bir kalite olan enginlik yoluyla daha yoğun duygular uyandırma kabiliyetine sahip olmasıdır. Bu sayede Yüce "Güzel"den farklılaştırılmıştır. Gezinler, süblim/yüce tarafından sağlanan duygusal heyecanı/huşu ilhamını bulmak için Alpler, Snowdonia ve Göller Bölgesi gibi vahşi ve engebeli dağlık bölgeleri ziyaret etmişlerdir. Süblim kavramına ait çalışmaları olan Homer, Milton ve Ossianlı felsefeciler temalarını bu kapsamda biçimlendirmişlerdir. Burke, Yüce'yi, belirli nesnelere ve doğa özelliklerinde kendiliğinden/doğuştan gelen/kendine özgü bir dış güç olarak görmekte iken, Alman filozof Immanuel Kant bu kavramı içselleştirmiştir ve Yüce'nin insan ruhunun/aqlının içinden geldiğini ifade etmiştir (Clarke, 2003:234).

Süblim/yüce kavramının doğada kendini gösterdiği kimi zaman hayranlık uyandıran, görkemli ve dingin yapısı kimi zaman da ehlileştirilmemiş hırçın etkisi peyzaj ya da manzara resimlerinde bizlere kendini anlatır. Bizler kendi ruhumuz/aqlımız ile içselleştirdiğimiz yüceliği çoğunlukla manzara resimlerinde görebiliriz. Doğanın farklı hallerini çok farklı etkilerde ruhsal anlamda hissetme ya da akılla görebilme eylemi, o eşsiz dingin ve heybetli yapının içerisinde yüceyi doğa ile sorgulayabilmemiz için bizlere peyzaj/manzara resimlerine daha derinden bakabilme gerekliliğini sunar. Peyzaj/manzara kır resmi, bir yerin doğal görünüşüdür (TDK). Manzara; bakışı, dikkati çeken her şey, görünüş, konusu bir doğa veya şehir parçası olan resim, durumdur (TDK). Doğaya ise; kendi kuralları çerçevesinde sürekli gelişen, değişen canlı ve cansız varlıkların hepsi, tabiat, natürdür. İnsan eliyle büyük değişikliğe uğramamış, doğal yapısını koruyan çevre, tabiat ve bir kimsenin eğilimlerinin, içgüdülerinin hepsi, huydur (TDK). Milat yıllarından beri Çin'de yapılagelen manzara resmi, 17. yüzyıla kadar Avrupa'da görülmemiştir ancak Roma duvar resimlerinde doğa betimlemelerine rastlanmıştır. Bunlar hemen hemen hiçbir zaman bağımsız bir varlık kazanamamıştır. Aynı özellik Ortaçağ, Bizans ve Rönesans'ta da gözlemlenmiştir. Bu dönemlerde manzara bir fon niteliği taşımakta ya da betilerden sadece biri olarak ele alınmaktadır. Gerçek manzara resmi ancak 17. yüzyılda Barok Dönemi ile birlikte İtalya, Hollanda ve Flamenkler'de belirmiştir. Pitoresk kavramı ise; resmedilmeye değer, özellikle çekici veya hoş bir tarzda, görsel olarak çekici olan, estetik etkiyi matematiksel düzen bağlantılarıyla değil de doğadaki gibi bir rastlantısallıkla elde etmeye çalışan her tür sanatsal tutumu niteler. 18. yüzyıl İngiliz bahçe tasarımı Yakınçağ'da pitoresk tutumun ilk örneklerini vermiştir.

Bu dönemde doğanın Barok Dönemindeki gibi geometrik biçimde düzenlenmesi yadsınıp doğal öğeler kullanılarak, "düzenlenmemiş", "el değmemiş" doğa izlenimi yaratacak bahçeler oluşturulmaya çalışılmıştır. Aynı tutum hemen hemen zamanda resim sanatında da görülmüştür. Bu anlayıştaki resimler doğayı bir yandan "olduğu gibi" yansıtmaya çabalarırken, öte yandan onu "yabani/ehlileşmemiş" olmaktan uzaklaştırmıştır. Dolayısıyla, pitoreski romantizmden bağımsız düşünmek olanaksızdır (Sözen ve Tanyeli, 1999:191).

2. ÇALIŞMANIN ÖNEMİ (RESEARCH SIGNIFICANCE)

Yüce, görkemli, asil, ulu ve olağanüstü anlamlarına gelen "süblim" kavramı ile doğa; engin kırların, işlenmemiş büyük çölün, birbiri üzerine yığılmış belirsiz dağ kütlelerinin, kayalıkların, derin uçurumların ya da uçsuz bucaksız bir suyun görünümünde de ehlileşmemiş manzara resimleri hissedilebilir. Doğa sonsuzluk içerisindeki barındırdığı karşıtlığı ile kayıtsız ve bir o kadar da yoğun, dingin ve erdemli yanımızı bizlere keşfettirir. İşte insanın doğa ile karşılaştığında yaşadığı bu aydınlanmanın devamında keşfedileni irdelemek önemlidir. Bu sebeple çalışmada "süblim", "soyut", "ehlileşmemiş" ve "manzara resmi" kavramları romantizmden günümüze kadar farklı sanatçıların resimlerinde ayrı ayrı incelenmiştir. Ayrıca çalışmada "doğa" ve "yüce" kavramlarının tartışılması ile bağlantılı olarak betimlenen "pitoresk" resimlerden "yüce"yi ayırt etmeye yönelik bir bakış açısı da kullanılmaya çalışılmıştır.

3. YÖNTEM (METHOD)

Tüm bu bilgiler ışığında çalışmada tarihsel süreç içerisinde soyut, ehlileşmemiş, süblim manzara resimlerinin bazı sanatçı ve sanat eserlerinden örneklerle ortaya konulması amaçlanmıştır. Araştırma genel tarama modeli ile gerçekleştirilmiştir. Bu sebeple manzara resminde yüce/süblim ve ehlileşmemiş kavramlarının farklı dönemlerde sanatçıların ve sanat eserlerinde soyut olarak ifade biçimlerini nasıl ele aldıklarına yönelik literatür taraması yapılmıştır.

4. ROMANTİZMDEN ÖNCEKİ DÖNEMDE EHLİLEŞME/SÜBLİM DOĞA RESİMLERİ (UNTAMED SUBLIME LANDSCAPE PAINTINGS BEFORE ROMANTICISM)

Manzara resmi Çin resminde oldukça uzun bir geçmişe sahiptir. Manzara resminin Çince'deki karşılığı olan "shanshui", "dağ ve akarsu" anlamına gelmektedir; sanatçıların yabani bölge imgelerinde çağrıştırdıkları, insanın aklını başından alan büyüklüğü ve tecrübeye dayalı canlılığı hissettirir. Budizm'de dağlar, inziva ve aydınlanma alanlarıdır. İlk olarak Çin'de ortaya çıkan peyzaj resimleri, dağlar ve nehirler gibi doğanın işlenmemiş gerçeklerine formel bir düzenleme ve uzaklık aracıyla anlam vermiştir. 18. yüzyılın sonlarında Avrupa'da Aydınlanmanın akıllılığı, duygunun romantik üstünlüğü tarafından alt edilince, peyzaj resim "sözcüklere sığmayan deneyim" in görsel karşıtlığı haline gelmiştir. 11. yüzyılın büyük ressamı Fan Kuan'ın Dağlar ve Akarsular arasında Gezginler (Travellers among Mountains and Streams) isimli resminde; insan varlığının Liliputlular'a özgü önemsizliği, Doğa'nın katışıksız ötekiliğinin altını çizmektedir (Görsel 1). Uçurumun dik yüzü, kavranamayan bir hakikat olmaktan başka, muazzam bir fiziksel obje olarak yükselmektedir. Fan Kuan bu maksatla geliştirilen yağmur damlası fırça darbesi tekniğini kullanarak, uçurumun yüzeylerindeki renkleri ve biçimi taklit etmiştir. Bu tür sonuçlar, O'nun resimlerinde doğrudan gözleme dayandırılmıştır; sanatçı, çok meşgul olan akranlarının seyredebilmesi için doğayla karşı karşıya gelmiş ve deneyimini onlara aktarmıştır. Sanki akranları da dağlara tırmanmak için dünya işlerini

bırakacaklardır. Bu anlamda peyzaj, dinsel bir sanat biçimi haline gelmiştir.

Görsel 1. Fan Kuan, Travelers Among Mountains and Streams, İpek üzerine mürekkep, 206.3x103.3cm
(Visual 1. Fan Kuan, Travelers Among the Mountains and Streams, Ink on Silk, 206.3x103.3cm)

Avrupa sanatında peyzajın arka plan olmaktan kurtulması zaman almıştır. Orta Avrupa'nın büyük şairi Rainer Maria Rilke, Mona Lisa'daki peyzaj görüntüsünü aklında tutarak, "manzara resmini/peyzajın sözcüklere sığmayan deneyimi anlatmanın bir aracı olduğunu hisseden" ilk kişinin Leonardo da Vinci olduğunu yazmıştır. Rilke manzara resmini/peyzajı, "ötekine" ya da dünyada "insana karşı kayıtsız olan" her şeye seslenen sanatsal bir araç olarak görmüştür. Claude Lorrain'in 17. yüzyıldaki peyzajlarında (ana görüntü), sözü edilen "öteki" asla içine giremeyeceğimiz ancak ağaçların gölgesi ve ılık yaz havası arasındaki atmosfere ait geçişlerle havasını soluduğumuz bir Arkadya dünyasından oluşmaktadır (Görsel 2 ve Görsel 3). Viktorya dönemi sanatçısı ve eleştirmeni John Ruskin, Claude'un güneşi bir obje olarak doğrudan tasvir eden ilk ressam olduğunu gözlemiştir ve bunun "sanatta bir devrim olduğuna inandığını belirtmiştir (Bird, 2016:98-99). Claude'un Hollandalı çağdaşlarının peyzajlarında alelade çiftlik arazileri ve kıyıları yer almaktadır. Claude'un peyzajlarındaki şiirsel uzakları izleyici yakından hissedebilir.

Görsel 2. Claude Lorrain, Pastoral Landscape, kâğıt üzerine çizim
(Visual 2. Claude Lorrain, Pastoral Landscape, drawing on paper)

Görsel 3. Claude Lorrain, Trees, Kâğıt Üzerine Çizim
(Visual 3. Claude Lorrain, Trees, Drawing on Paper)

Albrecht Altdorfer'in resimlerinde manzara resimlerinin / peyzajlarının egemen olduğu tablolarında dinsel öyküler, olaylar anlatılmıştır. Aşağıda verilen "The Battle of Alexander at Issus" isimli resminde, mavi dağların üzerinden kan kırmızı bulutlarla donmuş güneş ile soluk renklerle, gerçekdışı gizemli bir atmosfer verilmiştir (Görsel 4 ve Görsel 5). Sanatçı bu eserinde coşkunu, zengin ve mutluluk dolu bir üslup ortaya koymuştur. Formlar, çizgiler ve renkler zorlanmaksızın, akıcı bir şekilde yaşayan bir doğayı anlatmıştır. Sanatçının resimlerinde peyzaj çeşitli renklere bürünmüş, bitkilerle biraz daha canlandırılmıştır. Sanatçı, manzara resminin bir tür olarak kabul edilmediği bu dönemlerde erken bir manzara ressamı olarak dikkat çekmiştir (Eroğlu, 2007).

Görsel 4. Albrecht Altdorfer, The Battle of Alexander at Issus, Tahta üzerine yağlıboya, 158.4x120.3cm
(Visual 4. Albrecht Altdorfer, The Battle of Alexander at Issus, Oil on board, 158.4x120.3cm)

Görsel 5. Detay, Albrecht Altdorfer Alexander savaşı ayrıntısı
(Visual 5. Detail, Battle of Albrecht Altdorfer Alexander detail)

Hemen arkasından da El Greco'nun Toledo manzarası öne çıkmaktadır (Görsel 6). Gasset (1998:98) "Bak şimdi bakışlarımı dağların zikzaklı çizgisinde gezdirdikçe belleğimde El Greco'nün fırçasından çıkmış morumsu insan imgeleri canlanıyor. Bu dağlarda da tıpkı o adamların gözbebeklerindeki gibi her türlü değişime meydan okuyan yüce bir süreklilik ifadesi var" sözleriyle manzarayı nasıl insanlaştırdığını ifade etmiştir.

Görsel 6. El Greco, Toledo Manzarası, Tuval üzerine yağlıboya,
121x109cm
(Visual 6. El Greco, Toledo Skyline, Oil on canvas, 121x109cm)

Almanya'nın Bremen kentinde doğan Herzog aslen dağların ve Alman arazisinin doğal ihtişamının çekiciliğine kapılmıştır. Vahşi doğanın yüce ve ehlileşmemiş/evcilleşmemiş unsurları, sanatçının manzara resmini sürdürme kararının arkasında önemli bir itici güç haline gelmiştir. Ağaçların tepeleri resimde kesilerek, burada işlenenden daha uzun ve görkemli olduklarını göstermiştir. İzleyicinin bakış açısı, kompozisyonun altındaki korkmuş tilki seviyesindedir. Böylece izleyici doğanın gücünü hatırlamaktadır (Görsel 7) (Grim ve Gary, 2017).

Görsel 7. Herman Ottomar Herzog, Tilki, tuval üzerine yağlıboya,
65x56cm
(Visual 7. Herman Ottomar Herzog, Fox, oil on canvas, 65x56cm)

**5. ROMANTİZMDEN GÜNÜMÜZE SOYUT EHLİLEŞMEMİŞ/SÜBLİM MANZARA
RESİMLERİ (ABSTRACT UNTAMED SUBLIME LANDSCAPE PAINTINGS FROM
ROMANTICISM TO TODAY)**

Yüksek bir duygusal tepki üretmeye odaklanan Romantizm 19. yüzyılın ilk yarısında sanatta egemen olmuştur. Romantizm öncesinin sakin, düzenli ve rasyonel simetrisine tepki olarak Romantizm, heyecanlı, dramatik anlatı sahneleri ile duyguları karıştırmaya çalışmıştır. Manzara resimlerini tüm duyguları karıştırmak için dramatik açıları, aydınlatma ve uğursuz gölgeleri ile tasarlamıştır. Bu bağlamda çalışmanın bu bölümünde Romantizm'den günümüze çeşitli sanatçılara ait manzara resimleri soyut, Ehlileşmemiş/Süblim kavramları kapsamında aşağıda incelenmiş ve yorumlanmıştır. John Constable'ın aşağıda görülen "Seascape Study with Rain Cloud" isimli çalışmasında pitoreks bir manzaranın nasıl görkemli/devingen bir manzaraya dönüşünü görebilmekteyiz (Görsel 8). Resimde yeryüzündeki canlıların küçüklüğü ve acizliği ile gökyüzündeki varlıkların yüce/süblim oluşu ile kayıtsız ama hükmedici bulutlarla da oluşturduğu zıtlığı bize resimlemiştir. Tanrıların gazabını ve öfkesini rüzgârlı, bulutlu ve gri tonlarla resimde verirken, spontan, soyut ve dinamik fırça vuruşlarıyla oluşturduğu lekelerle yansıtmıştır. Constable'ın bu manzara resminde yüce, soyut ve ehlileştirilmemiş kavramları apaçık gün yüzüne çıkmaktadır.

Görsel 8. John Constable, Seascape Study with Rain Cloud, kâğıt üzerine yağlıboya, 22.2x31.1cm
(Visual 8. St. John Constable, Seascape Study with Rain Cloud, oil on paper, 22.2x31.1cm)

George Loring Brown'un "Midnight on the Okefenokee Swamp" adlı eseri klasik bir Romantizm örneği olarak karşımıza çıkmaktadır (Görsel 9). Sanatçının resminde, ormanlık bir bataklıkta gizemli bir şekilde mehtaplı bir dere resmedilmiştir. Aydınlık dolunay, kompozisyonun merkezine hâkim olan ve iki yosun kaplı kol uzuvlarıyla aya doğru süzülürken, insan gibi görünen, sarhoş, yaşlı, çürümüş bir ağaç üzerinde de parlar. Altındaki daha küçük bir ağaç kütüğü, daha büyük ağacın açısını yansıtarak doğaüstü bir ayın çekimiyle çizilen iki figürün izlenimini ormandaki bir duruş olarak yaratır. Sanatçı, doğada ilahi bir önemi olan düşüncelerinden esinlenmiş, ancak aynı zamanda da resimlerinde taze, serbest fırça vuruşları ve açık duygusal anlamlarla da kendisini ifade etmiştir. Sanatçının kendine özgü bu atmosferik manzaraları ile Romantizmin egemen olduğu anlayış dile gelmiştir.

Görsel 9. George Loring Brown *Midnight on the Okefenokee Swamp*, tuval üzerine yağlıboya, 62x54cm
(Visual 9. George Loring Brown *on the Okefenokee Swamp*, oil on canvas, 62x54cm)

Caspar David Friedrich'in resimlerinde varolan "yüce" kavramı; aslında kendi içerisinde ruhun ıssız ve yalnız duygulara dalarak kendini aynı anda hem huzur hem de korku ve endişeleriyle yüzyüze getirdiği karşıtlığıyla bizlere sunmuştur (Görsel 10 ve Görsel 11). Sanatçının resminde oluşan bu ruhsal karşıtlık, manzaralarında izleyiciye sunduğu kuşbakışı görünümü ile verilen gerilimli atmosferle sağlanmaktadır. Uçsuz bucaksız ortaya getirdiği bu manzara resimlerinde insansızlaşmış göz alabildiğine engin alanlarla ıssızlığın hem ruhsal hem de fiziksel anlamda algılanan gerçeği ile izleyiciyi karşı karşıya getirir. Nietzsche'ye göre "Doğa bize aldırmadığından doğanın ortasında kendimizi öyle rahat hissederiz ki" (1997:36) bu şekilde aslında enginlik bizlerin bir düşünme sığınağıdır.

Görsel 10. Caspar David Friedrich, *The Giant Mountains*, tuval üzerine yağlıboya, 73.50x102.50cm
(Visual 10. Caspar David Friedrich, *The Giant Mountains*, oil on canvas, 73.50x102.50cm)

GörSEL 11. Caspar David Friedrich, Oakwood'daki Manastır, Meşe Ormanında Manastır, Tuval üzerine yağlıboya, 110x171cm
(Visual 11. Caspar David Friedrich, Oakwood'daki Monastery, Monastery in Oak Forest, oil on canvas, 110x171cm)

Bu tür bir anlayışı tercih etmesiyle Alman Romantik ressam Caspar David Friedrich'e çok benzeyen Martin Johnson Heade'in manzara resimlerinde sonsuza dek uzandığı görünen alanlar göze çarpmaktadır. Çağının en büyük sanatçılarından biri olan Heade'nin eserleri metafiziği yüce doğası ile temsil ederken yorumlanmıştır (GörSEL 12 ve GörSEL 13). Martin Johnson Heade'nin stiline ayırt edici özelliklerinden biri de orta ve orta hat boyunca kümelenmiş bulutlar ve gün batımı ile belirgin bir ufuk çizgisi ile uzun, yatay panoramik sahnelerin uzak manzaralarını izlemesini sağlamaktır. Sanatçı kompozisyonlarını güçlü bir ufuk çizgisine odaklarken adeta bakış açısının önünde yayılmış alan genişliğiyle izleyiciyi şaşkına çevirmektedir. Hem Friedrich hem de Heade doğal dünyanın zamansız yalnızlığını ve ilham verici kalitesini resimlerinde temsil etme arzusunu paylaşmışlardır (Grim ve Libby, 2017).

GörSEL 12. Martin Johnson Heade, Sunset on Long Beach tuval üzerine yağlıboya, 25.72x55.88cm
(Visual 12. Martin Johnson Heade, Sunset on Long Beach oil on canvas, 25.72x55.88cm)

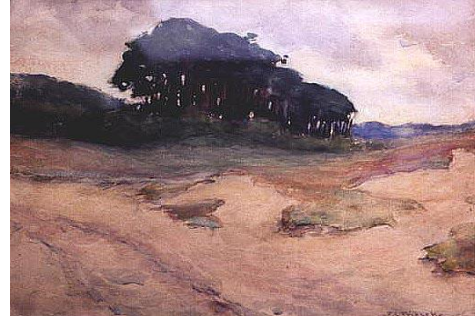

GörSEL 13. Martin Johnson Heade, Landscape, tuval üzerine yağlıboya, 24.27x54.66cm
(Visual 13. Martin Johnson Heade, Landscape, oil on canvas, 24.27x54.66cm)

Frederick Frieseke'in resimleri buraya kadar bahsedilen sanatçıların çalışmalarına göre daha kaba, kütleli ve lekeli formları içinde barındırmaktadır (Görsel 14 ve Görsel 15). Toprağı sığınak olarak düşündüğümüzde yüce/süblim kavramının toprakta adeta bir güven içerisinde kendini gösterdiğine şahit oluruz. Bu duygunun ağırlığının formlardaki ağırlığa, kütleliliğe dönüşmesini ve ayrıntılardan sıyrılmasını bu sanatçının resimlerinde görebilmekteyiz. Soyut, süblim, ehlileşmemiş manzara resimlerini kendi özgünlüğü içerisinde veren sanatçı bu yönüyle diğer sanatçılardan ayrılmaktadır.

Görsel 14. Frederick C Frieseke, Dutch Landscape, Tuval üzerine yağlıboya, 45.72x30.48cm
(Visual 14. Frederick C Frieseke, Dutch Landscape, oil on canvas, 45.72x30.48cm)

Görsel 15. Frederick Carl Frieseke, Holland, Suluboya ve Akrilik mürekkep, 45.72x30.48cm
(Visual 15. Frederick Carl Frieseke, Holland, oil on canvas, 45.72x30.48cm)

Gasset (1998:100) "Bir yaprağın yeşilinde hazdan titreyerek bir gece geçiren su damlacığı öylesine gevezeleşir ki, kendisini evrende pek de gerekli bir şey sanır. Oysa tan sökümünde güneşin altın şarabını içmeye başlayacak ve öyle sarhoş olacaktır ki, yapraktan aşağı, yere yuvarlanacak, toprağa çarpıp paramparça olacak, ufukta kabaran güneş de onun moleküllerini dört bir yana dağıtacaktır" sözleri doğanın coşkuyla parçalanışını bizlere eşsiz bir şekilde hissettirir. Berthe Morisot aşağıda verilen manzara resimlerinde bu coşkuyu ve lirik parçalanışı suluboya tekniğiyle adeta doğaçlama yapılan resimlerinde görsel olarak etkili bir biçimde betimlemiştir. Bitmemiş eskizler olarak üretilen manzara resimleri; hafif pastel tonları, puslu atmosferi ve geniş gevşek fırça vuruşları ile bize varlığımızın ne kadar geçici olduğunu bir kere daha hissettirir (Görsel 16 ve Görsel 17).

Görsel 16. Berthe Morisot, Snowy Landscape, Suluboya, 36.8x45.4cm
(Visual 16. Berthe Morisot, Snowy Landscape, Watercolor, 36.8x45.4cm)

Görsel 17. Berthe Morisot, Autumn in the Bois de Boulogne, Suluboya
(Visual 17. Berthe Morisot, Autumn in the Bois de Boulogne, Watercolor)

Büyüleyici ışık huzmeleriyle ulvi ya da kutsal olanı; resimlerinde kullandığı kendiliğinden dağılan şeffaf boya tabakaları ile bu dünyanın dışında varolduğuna inandığı süblim, soyut bir evrenin olduğunu ortaya getiren Thomas Moran, bu anlamda izleyenleri de bu evrene davet etmektedir (Görsel 18). Sanatçı boyaların kendi şeffaflığında geçişgenlikle oluşan biçimsel etkilerle varolan ışığın şeffaflığını bizlere verirken ulvi olanın içerisinde bu dünyanın ötesini bizlere de göstermeye çalışmaktadır. Moran katı kontur çizgileriyle sınırlandırılmış nesnelere kullanılmaktan öte renklerdeki şeffaflığın içinde kaybolan sınırlarla ışığındaki sınırsızlığı/sonsuzluğu resmetmektedir.

Görsel 18. Thomas Moran, The Castle Geyser Fire Hole Basin, Suluboya, 18.5x27.5cm

(Visual 18. Thomas Moran, The Castle Geyser Fire Hole Basin, Watercolor, 18.5x27.5cm)

Bir önceki dönemde yapılan manzara resimlerinden farklı olarak yaptığı resimlerde deneyim, gözlem ve yaşantının gerçekliğini ön plana alan Turner yüce/süblim kavramını bu bağlamda resmetmiştir (Görsel 19). Turner'ın geniş açılı deniz manzaralarında, gökkuşağına boyanmış dağlarında ve yarattığı sisli ortamlarında manzara resmi, filozofların süblim/yüce diyerek kuramlaştırdıkları düşsel ve doğaüstü bir nitelik kazanmıştır. Sanatçı bu kavramları somut olarak kimi zaman bir fırtınanın içerisinde kendini gemi direğine bağlayarak kimi zaman da dalgaların şiddetiyle duyumsayarak hissettiklerini resimleriyle ortaya koymuştur. Doğaya ait olanı tüm hücrelerinde hisseden Turner'ın bu yüceliği içselleştiren ruhundan artakalan tüm kırıntılı resimlerdeki her bir leke ve fırça vuruşlarında bizler de yaşayabilmekteyiz.

Görsel 19. Joseph Mallord William Turner, Fingal's Cave, tuval üzerine yağlıboya, 90.8x121.3cm

(Visual 19. Joseph Mallord William Turner, Fingal's Cave, oil painting on canvas, 90.8x121.3cm)

Manzara resimleri yapma fikri 20. yüzyılın kentli dünyasında da sanatçıların peşini bırakmamıştır. Bu durum sanatçıların hem söylemlerinde hem de resmetme süreçlerindeki uygulamalarında aynı şekilde gerçekleşmeye devam etmiştir. Günümüz sanatçılarından Janette Kerr de Turner gibi bir deniz ressamı olarak doğadaki süblim kavramını yerinde deneyimleyerek resmetmiştir. Bu sanatçıyı Turner'dan ayıran en önemli özelliği, resimlerini kayaların üzerinde, bazen bir teknede bazen de bir fırtınanın ortasında canlı olarak resmetmesidir. Kerr'in cesur, etkileyici, keşfedici, hızlı ve dinamik kalın boya katmanlarını içeren resimleri, bizlere denizin soğukluğunu ve dalgalardan taşan su damlalarının ıslaklığını kullandığı boya katmanlarının içerisine hapsederek lekelerde ve fırça vuruşlarında hissettirir. Resimlerin bu kadar etkili olması belki de boya ve kağıdındaki deniz tuzu, denizin havası ve fırtınanın şiddetini barındırıyor olmasından kaynaklanmaktadır (Görsel 20).

Görsel 20. Janette Kerr, Rain at Sea Shetland, kâğıt üzerine yağlıboya, 22x32cm
(Visual 20. Janette Kerr, Rain at Sea Shetland, oil on paper, 22x32cm)

Görsel 21. Robert Florian, Moraine Lake, tuval üzerine yağlıboya, 30x40cm
(Visual 20. Robert Florian, Moraine Lake, oil on paper, 30x40cm)

Günümüz sanatçısı Robert Florian'nın resimleri bizleri Batı Kanada'nın yüce manzaraları ile tanıştırmıştır. Sanatçının eserleri hem cesur hem de etkileyicidir (Görsel 21). Florian, etrafındaki toprak parçalarının kendi içindeki erdemli, güçlü yanını soyutlamalar olarak görür. Sanatçının çalışmaları zirvelerin engebeli süblim dinamik manzara resimlerini izleyicilere sunmaktadır. Kullandığı güçlü tonlar, hızlı ve spontan fırça darbeleri ve cesur renkleri izleyiciye sunduğu tasvirlerde kendini gösterir. Gasset,

"Çaresizliğim içinde iken doğa görünümü bana kendi varlığımın o denli geçici ve rastlantısal olmayan, daha yoğun, daha sert bir yanımı keşfettiriyor. Beni al bir kente götür, iki sıra evin ortasına koy, ceplerinde saatleriyle koşuşturan, dakikaları değerli adamlar sarsın çevremi: o kişisel dünyamdan yitip gitmiş gibi duyarım kendimi, öldüm, göçüp gittim, artık "bir hiç oldum" sanırım. Oysa bu doğa görünümü kendi içimde son derece kişisel, özgül bir şeyler bulmama yarıyor: şu anda sağlam, değişmez, kalıcı bir şey olduğumu biliyorum." (1998:99) sözleriyle aslında Florian'nın doğa karşısındaki cesaretli ve dik duruşunu nasıl hiçliğin içerisinde hissettiği bizlere sorgulatmaktadır.

6. SONUÇ (CONCLUSION)

Süblim Doğa; engin kırların, işlenmemiş büyük bir çölün, birbiri üzerine yığılmış belirsiz dağ kütlelerinin, kayalıkların, derin uçurumların ya da uçsuz bucaksız bir suyun görünümüdür. Doğanın

varlıklarını sonsuzluk içinde kayıtsızca sürdürdüğü, yaşayan bir manzardır. Çaresizlik içinde iken, doğanın görünüşleri varlığımızın geçici ve rastlantısal olmayan, bir o kadar da yoğun, dingin ve erdemli yanımızı bize keşfettirir. Süblim(yüce) Doğa resimlerinde bizi etkileyen şey; doğanın olağanüstü biçimlerinde görülen sert ve kaba görkemidir. Bu doğa görünüşleri/peyzajları kendi içinde son derece kişisel, özgün, yaşayan bir şeyler barındırmaktadır. Sağlam, değişmez, derin ve kalıcı bir şeyler. Bir nesne tarafından yutulmamış ya da kendi sınırları içine hapsedilmemiş doğa bir tür derinlik ya da coşku içermektedir. Doğayı böyle bir atmosfer içinde gören ve hisseden bizler aynı anda hoş ama ürpertici bir şaşkınlığa da kapılırız. Doğanın engin ve sakin biçimlerinde derin düşüncelere daldığımız bu resimlerle, bizler yaşayan manzaranın ufuklarında istemsizce bir gezintiye çıkarız.

KAYNAKLAR (REFERENCES)

- Bird, M., (2016). Sanatın Değiştiren 100 Fikir, (Çev. Deniz Öztok). İstanbul: Literatür Yayınları.
- Clarke, M., (2003). Oxford Concise Dictionary of Art Terms. New York: Oxford University Press.
- Dutton, D., (2009). Sanat İçgüdüğü, (Çev. Murat Turan). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Eroğlu, Ö., (2007). Özne ve Nesnel Yaklaşımlı Sanatın Tarihi. İstanbul: Kolaj Yayınları.
- Gasset, O.Y., (1998). Manzara Eğitimi, Üniversitenin Misyonu, (Çev: Neyyire Gül Işık). İstanbul: Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık.
- Gombrich, E.H., (1997). Sanatın Öyküsü, (Çev. Ömer Erduran). İstanbul: Remzi Kitap Evi.
- Grim, R. and Libby, G., (2017). Romanticism to Abstraction: Florida Landscapes in the Brown Collection through the Lens of European Art.
- <https://www.moas.org/Romanticism-to-Abstraction--Florida-Landscapes-in-the-Brown-Collection-through-the-Lens-of-European-Art-1-18.html> adresinden alınmıştır.
- Nietzsche, F., (1997). Sabahın Gizeminde Doğanlar, (Çev: Kenan Sarıalioğlu). Ankara: Opus Yayınları.
- Rilke, R.M., (2000). Sanat Üstüne Denemeler, (Çev. Kamuran Şipal). İstanbul: Cem Yayınevi.
- Tanyeli, U. ve Sözen, M., (2016). Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü. İstanbul: Remzi Kitap Evi.
- TDK (Türk Dil Kurumu). Genel Türkçe Sözlük. <http://tdk.gov.tr>
- Wilson, R., (1989). William Livingston's Philosophy Solitude And The Ideology of the Natural Sublime. Early American Literature, Cilt:24, ss:217-36.

GÖRSEL DİZİNİ (FIGURE INDEX)

- Görsel 1. <https://courses.lumenlearning.com/sac-artappreciation/chapter/reading-neo-confucianism-and-fan-kuans-travelers-by-streams-and-mountains/>.
- Görsel 2. <http://spenceralley.blogspot.com/2016/04/roman-landscapes-in-drawings-by-claude.html>.
- Görsel 3. <http://spenceralley.blogspot.com/2016/04/roman-landscapes-in-drawings-by-claude.html>.
- Görsel 4. <http://www.onlinekunst.de/frieden/altdorfer.html>.
- Görsel 5. <http://www.onlinekunst.de/frieden/altdorfer.html>.

- Görsel 6. <http://mozartcultures.com/el-greco-toledo-manzarasi/>.
- Görsel 7. <https://www.moas.org/Romanticism-to-Abstraction--Florida-Landscapes-in-the-Brown-Collection-through-the-Lens-of-European-Art-1-18.html>.
- Görsel 8. <http://www.cocosse-journal.org/2013/06/arthur-schnitzler.html>.
- Görsel 9. <https://www.moas.org/Romanticism-to-Abstraction--Florida-Landscapes-in-the-Brown-Collection-through-the-Lens-of-European-Art-1-18.html>.
- Görsel 10. <https://chelseaneedlepoint.com/products/caspar-david-friedrich-016-caspar-david-friedrich>.
- Görsel 11. http://hoocher.com/Caspar_David_Friedrich/Caspar_David_Friedrich.html.
- Görsel 12. <https://www.mfa.org/collections/object/sunset-on-long-beach-33035> adresinden alınmıştır.
- Görsel 13. <https://theartstack.com/artist/martin-johnson-head/thunderstorm-shore-c>.
- Görsel 14.
<https://www.oceansbridge.com/shop/subjects/landscapes/dutch-landscape>.
- Görsel 15.
<https://www.oceansbridge.com/shop/subjects/landscapes/dutch-landscape>.
- Görsel 16. <http://www.the-athenaeum.org/art/full.php?ID=1655>.
- Görsel 17. <https://www.paintingz.com/berthe-morisot-autumn-in-the-bois-de-boulogne.html>.
- Görsel 18. <https://collections.gilcrease.org/object/02261363>.
- Görsel 19. <https://www.theguardian.com/artanddesign/2013/nov/15/jmw-turner-sea-paintings-national-maritime>.
- Görsel 20. <https://sladersyard.wordpress.com/janette-kerr/>.
- Görsel 21. <http://artworksbc.com/artists2/2016/8/25/robert-florian>.